

STRAFRECHT

STRAF(PROCES)RECHT

AAK20157967

Prof.mr. J.H. Crijns, mr.dr. M.J. Dubelaar

Wetgeving

1 Kamerstukken

29279 – Contourennota Modernisering Wetboek van Strafvordering

Op 30 september jl. bood de minister de definitieve versie van de Contourennota Modernisering Wetboek van Strafvordering aan de Tweede Kamer aan (*Kamerstukken II* 2015/16, 29279, 278; zie voor een bespreking hiervan *NJB* 2015/1772). De in vergelijking met de definitieve versie sterk vergelijkbare conceptversie van deze contourennota was al sinds het begin van dit jaar openbaar (zie voor een bespreking *KwartaalSignaal* 134). De wetsvoorstellen die tezamen het Wetboek van Strafvordering beogen te moderniseren, worden in vier verschillende tranches in de wetgevingsprocedure gebracht, waarbij de planning is dat de laatste wet in december 2018 in het Staatsblad verschijnt. Daarna volgt de fase van de implementatie die gezien de verstrekkende consequenties voor de betrokken organisaties in de strafrechtketen vermoedelijk meerdere jaren in beslag zal nemen.

Inmiddels heeft ook de Afdeling advisering van de Raad van State zogenoemde voorlichting over de contourennota gegeven (als bijlage gevoegd bij de genoemde brief van de minister). Hierin onderschrijft de Afdeling de wens van het kabinet tot een modernisering van het wetboek te komen, maar maant zij ook tot de nodige behoedzaamheid. Zo acht de Afdeling het gewenst 'dat bij de verdere uitwerking in concrete wetsvoorstellen steeds rekenschap wordt gegeven van de wijze waarop de wetsvoorstellen ingrijpen op beginselen en uitgangspunten van strafvordering'. Ook dient volgens de Afdeling verzekerd te worden dat de opsporende, vervolgende en rechterlijke instanties het werk aankunnen dat van hen wordt verwacht.

34039 – Uitvoering van het op 11 mei 2011 te Istanbul tot stand gekomen Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld (Trb. 2012, 233)

Op 13 oktober jl. heeft de Eerste Kamer ingestemd met een wetsvoorstel dat uitvoering geeft aan het Verdrag van de Raad van Europa inzake het voorkomen en bestrijden van geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld. Daartoe wordt in het Wetboek van Strafrecht een nieuwe strafbepaling geïntroduceerd (art. 285c Sr) waarin de voorbereiding van huwelijksdwang wordt strafbaar gesteld. Huwelijksdwang zelf is reeds strafbaar onder artikel 284 Sr (dwang), waarnaar in het nieuwe artikel ook wordt verwezen. Om tot bestraffing over te gaan op grond van

dat artikel moet het gedwongen huwelijk evenwel zijn voltrokken, terwijl het in de nieuwe bepaling gaat om het 'lokken' van een vrouw of meisje naar het buitenland met het oogmerk haar te dwingen tot het aangaan van een (religieus) huwelijk (*Kamerstukken II* 2014/15, 34039, 3, p. 4). Voor deze feiten is ook voorlopige hechtenis mogelijk gemaakt (*Kamerstukken II* 2014/15, 34039, 7-9). De nieuwe wet voorziet bovendien in een aanvulling van de verjaringsregeling voor aan huwelijksdwang gerelateerde feiten én gevallen van gedwongen abortus of sterilisatie van een persoon van het vrouwelijk geslacht. Indien deze feiten zijn gepleegd tegen een minderjarig slachtoffer, vangt de verjaringstermijn pas aan de dag na het bereiken van de achttienjarige leeftijd. Tot slot wordt ook de Uitleveringswet aangepast opdat het voornoemde Verdrag ook als grondslag voor uitlevering kan gelden.

34294 – Wetvoorstel aanpassing witwaswetgeving

Op 26 september jl. is een wetvoorstel ter aanpassing van de bestaande witwaswetgeving bij de Tweede Kamer aanhangig gemaakt (*Kamerstukken II* 2015/16, 34294, 2). Aanleiding is de jurisprudentie van de Hoge Raad waarin de reikwijdte van de strafbaarstelling van witwassen in artikel 420bis lid Sr is beperkt indien het gaat om het verwerven of voorhanden hebben van opbrengsten afkomstig uit eigen misdrijf. Dit is slechts strafbaar indien de 'zelfpleger' ook handelingen heeft verricht die gericht zijn op het verbergen of verhullen van de criminele herkomst van die voorwerpen. Is dat niet het geval en heeft men de voorwerpen enkel voorhanden, dan is van (schuld)witwassen geen sprake (zie onder meer Hoge Raad 25 maart 2014, ECLI:NL:HR:2014:716). Reden voor deze restrictieve invulling van het begrip witwassen is gelegen in het feit dat de Hoge Raad heeft willen voorkomen dat een persoon met het begaan van een bepaald misdrijf waarbij men wederrechtelijk voorwerpen verwerft en dus ook voorhanden heeft, zich ook automatisch schuldig maakt aan het delict witwassen. Volgens het kabinet echter is 'het verwerven en voorhanden hebben van uit misdrijf afkomstige voorwerpen een wederrechtelijke situatie, die onder alle omstandigheden een halt moet worden toegeroepen' (MvT, *Kamerstukken II* 2015/16, 34294, 3, p. 2), ook dus als het opbrengsten uit eigen misdrijf betreft. De minister wijst er in dit verband op dat verbeurdverklaring van desbetreffende voorwerpen niet mogelijk is indien vervolging wegens het grondmisdrijf niet haalbaar is, waardoor grote sommen misdaadgeld onaangetast dreigen te blijven (MvT, p. 2). Om die reden wil de minister afzonderlijke strafbaarstellingen in het leven roepen voor hetgeen wordt genoemd 'eenvoudig witwassen', dat wil zeggen voor die gevallen waarin het enkel gaat om het verwerven of voorhanden hebben van voorwerpen die afkomstig zijn uit een door de dader zelf gepleegd misdrijf zonder dat (nog) sprake is van omstandigheden die wijzen op een gerichtheid op het verhullen of verbergen (MvT, p. 3). Aan deze nieuwe

strafbaarstellingen – met de bijzondere nummeringen artikel 420 bis.1 en artikel 420quater.1 Sr – wordt een lager strafmaximum verbonden dan aan de bestaande artikelen 420bis lid 1 en 420quater Sr gelet op het ontbreken van handelingen gericht op het veiligstellen van de criminele opbrengsten, te weten een gevangenisstraf van maximaal zes maanden (eenvoudig witwassen) respectievelijk drie maanden (eenvoudig schuldwitwassen).

2 Conceptwetgeving

Conceptwetsvoorstel tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering in verband met enige wijzigingen van de regeling van voorlopige hechtenis

In oktober is een conceptwetsvoorstel openbaar gemaakt dat voorziet in een aantal wijzigingen van de regeling van voorlopige hechtenis in het Wetboek van Strafvordering. Het voorstel is een resultante van het regeerakkoord waarin is afgesproken om te regelen dat in eerste aanleg opgelegde gevangenisstraffen direct zullen worden geëffectueerd (concept MvT, p. 1 onder verwijzing naar *Kamerstukken 2012/13, 33410, 15, p. 25*). Daartoe had men aanvankelijk in 2013 een wetsvoorstel in consultatie gegeven dat voorzag in de dadelijke tenuitvoerlegging van in eerste aanleg opgelegde straffen. De dadelijke tenuitvoerlegging van straffen op basis van een nog niet onherroepelijk vonnis stuitte evenwel op zoveel principiële en praktische bezwaren dat men daarvan afziet, maar – op voorzet van het Openbaar Ministerie – nu een regeling voorstelt die het mogelijk maakt om een opgelegde gevangenisstraf direct te effectueren binnen de kaders van de regeling van voorlopige hechtenis (concept MvT, p. 2). Men zoekt daarbij zijn heil in de verruiming van de mogelijkheden voor gevangenneming. Indien het wetsvoorstel in deze vorm doorgang vindt, kan de rechter bij zijn einduitspraak, ambtshalve of op vordering van de officier van justitie de gevangenneming bevelen op de grond dat bij die uitspraak en (onvoorwaardelijke) vrijheidsstraf of vrijheidsbenemende maatregel van ten minste één jaar wordt opgelegd. Er wordt daartoe in artikel 67 Sv een extra grond voor voorlopige hechtenis gecreëerd. Tegelijkertijd voorziet het concept wetsvoorstel in een verruiming van de beroepsmogelijkheden voor zowel de verdachte als de officier van justitie tegen beslissingen over de voorlopige hechtenis die ter terechtzitting zijn gegeven. Tot slot vindt een aanvulling plaats van de regeling inzake de beëindiging van de voorlopige hechtenis met ingang van het tijdstip van de voorwaardelijke invrijheidstelling (concept MvT, p. 1).

De regeling van de voorlopige hechtenis zal in de nabije toekomst waarschijnlijk ook op andere onderdelen worden gewijzigd. Zo heeft de minister in de Contourennota in het kader van de modernisering van het Wetboek van Strafvordering uiteengezet wat de verdere plannen zijn met de voorlopige hechtenis (Brief van 30 september bij de Contourennota modernisering Wetboek van Strafvordering, p. 17). In dit verband is men voornemens de termijn voor voorlopige hechtenis voor de start van het onderzoek

ter terechtzitting te verruimen naar een jaar. Dit met als doel de overgang van het voorbereidend onderzoek naar het eindonderzoek beter te markeren. Nu dwingt de wet de officier van justitie immers om binnen 104 dagen na aanvang van de voorlopige hechtenis, de zaak op het onderzoek terechtzitting aanhangig te maken indien hij het voortduren van de voorlopige hechtenis wenselijk acht. Echter, lang niet in alle zaken is het opsporingsonderzoek binnen die termijn afgerond en zoekt de praktijk zijn toevlucht tot het houden van pro-formazittingen. Dit legt echter een fors beslag op de zittingscapaciteit en leidt tot allerlei complicaties wat betreft het voeren van regie door de rechter (zo blijkt ook uit recent onderzoek in opdracht van het WODC: M.J. Dubelaar e.a., *Alleen voor de vorm? Frequentie, organisatie en praktijk van pro-formazittingen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2015). Een wetsvoorstel op dit thema is in voorbereiding maar zal pas volgend jaar in consultatie gaan. De wetgever wil daar niet op wachten en heeft om die reden besloten het wetsvoorstel inzake het effectueren van opgelegde straffen in het kader van de voorlopige hechtenis los van het project modernisering van het Wetboek van Strafvordering te behandelen.

De plannen tot verruiming van de gronden en termijnen voorlopige hechtenis staan in schril contrast met de geluiden uit de wetenschap en de praktijk die juist oproepen tot een meer restrictieve toepassing van voorlopige hechtenis.

Jurisprudentie

HvJ EU 25 september 2015, C-463/15 PPD – Overlevering bij bagatelfeiten

De Nederlandse Overleveringswet kent in artikel 7 lid 1 een drempel voor de overlevering van personen aan andere EU-lidstaten, te weten de eis dat de overlevering wordt gevraagd voor een strafbaar feit waarop in Nederland ten minste een maximale gevangenisstraf van twaalf maanden is gesteld. In antwoord op een prejudiciële vraag van de Rechtbank Amsterdam van 2 september 2015 (ECLI:NL:RBAMS:2015:5712) acht het Hof van Justitie deze drempel in strijd met het aan de Overleveringswet ten grondslag liggende Kaderbesluit 2002/584 inzake het Europees Aanhoudingsbevel. Het kaderbesluit biedt naar het oordeel van het Hof uitvoerende lidstaten niet de mogelijkheid zich te verzetten tegen de tenuitvoerlegging van een aanhoudingsbevel dat ziet op een feit dat in de uitvoerende lidstaat weliswaar strafbaar is maar waarop niet een gevangenisstraf met een maximum van ten minste twaalf maanden is gesteld. Het kaderbesluit berust wat de strafbare feiten betreft waarvoor een Europees Aanhoudingsbevel kan worden uitgevaardigd, immers op de strafmaat die van toepassing is in de uitvaardigende lidstaat, aldus het Hof. Naar aanleiding van dit antwoord van het Hof op de prejudiciële vraag, legt de Rechtbank Amsterdam op 30 oktober artikel 7 lid 1 OLW kaderbesluitconform uit en verklaart vervolgens de executieoverlevering van een tot vijf jaar gevangenisstraf veroordeelde man naar België

toelaatbaar, ondanks dat één van de drie feiten waarvoor de overlevering werd verzocht naar Nederlands recht een bagatelfeit is (ECLI:NL:RBAMS:2015:7460).

De uitspraak van het Hof van Justitie heeft aldus tot gevolg dat in Nederland voortaan bij de toetsing aan de dubbele strafbaarheid alleen mag worden gezien of op het feit naar het recht van de uitvaardigende lidstaat een maximumstraf van ten minste twaalf maanden is gesteld en of het feit naar Nederlands recht strafbaar is. In een brief aan de Tweede Kamer met betrekking tot deze uitspraak van het Hof (*Kamerstukken II 2015/16, 32317, 351*) heeft de minister aangegeven dat de praktische consequenties van deze uitspraak vermoedelijk betrekkelijk gering zullen zijn, omdat het nu eenmaal zelden voorkomt dat de overlevering enkel voor een bagatelfeit wordt verzocht; doorgaans gaat het veeleer om bagatel feiten waarvoor in samenhang met ernstiger feiten overlevering wordt verzocht. In de toekomst zal de overlevering dan niet meer gedeeltelijk geweigerd hoeven te worden voor het bagatelfeit, zoals dat tot op heden gebeurde in dergelijke gevallen. Niettemin is de minister voornemens de tekst van artikel 7 lid 1 OLW zodanig aan te passen dat duidelijk wordt dat de eis van een minimale maximale gevangenisstraf van twaalf maanden alleen geldt voor de uitvaardigende lidstaat.

HR 2 oktober 2015, ECLI:NL:HR:2015:2909 – Reikwijdte kraakverbod

Kan een persoon die wederrechtelijk vertoeft in een woning zonder daarin eerst wederrechtelijk te zijn binnengedrongen, worden gestraft voor ‘kraken’ als bedoeld in artikel 138a Sr? Deze vraag ligt voor in cassatie in een civiele zaak waarin de verdachte een voorgenomen ontruiming op basis van een gerezen verdenking van kraken had aangevochten in een kort geding, maar door de rechter in eerste en tweede aanleg in het ongelijk werd gesteld. Geklaagd wordt dat het hof een onjuiste uitleg heeft gegeven aan het in artikel 138a Sr neergelegd kraakverbod door aan te nemen dat wederrechtelijk vertoeven in een woning waarvan het gebruik door de rechthebbende is beëindigd reeds strafbaar is, ook al is de dader die woning of dat gebouw niet wederrechtelijk binnengedrongen. De steller van het middel gaat uit van een meer klassieke invulling van het begrip kraken waarbij het wederrechtelijk in gebruik nemen van de woning of het gebouw centraal staat. Gesteld wordt dat het vertoeven in de woning in artikel 138a Sr slechts is strafbaar gesteld om eventuele bewijsproblemen ten aanzien van het binnendringen te ondervangen en ‘met het oog op het strafbaar stellen van personen die in een gebouw vertoeven met toestemming van anderen die zijn binnengedrongen’. Het zou niet de bedoeling van de wetgever zijn geweest om personen strafbaar te stellen die eerder op geldige titel in de woning (waarvan het gebruik door de rechthebbende is beëindigd) hebben verbleven. De Hoge Raad maakt korte metten met het middel en oordeelt dat noch de tekst van de wet, noch de parlementaire toelichting steun biedt voor de door het middel bepleite beperking. Dit betekent dat ook bewoners die eerder rechtmatig

van de woning gebruik hebben gemaakt (zoals huurders van wie het huurcontract is verlopen), onder de reikwijdte van artikel 138a Sr kunnen vallen.

HR 8 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2465 – Rechtsgevolgen overschrijding redelijke termijn in jeugdstrafzaken
Op 8 september jl. deed de Hoge Raad uitspraak in een cassatieberoep in het belang der wet tegen een vonnis van de Rechtbank Amsterdam uit 2012 in een jeugdstrafzaak waarin het Openbaar Ministerie wegens een forse overschrijding van de redelijke termijn niet-ontvankelijk werd verklaard. In zijn arrest maakt de Hoge Raad nogmaals duidelijk dat niet-ontvankelijkheid geen passende sanctie is bij ernstige overschrijdingen van de redelijke termijn, ook niet wanneer het jeugdstrafzaken betreft. De vaste jurisprudentie dat overschrijding van de redelijke termijn slechts kan leiden tot strafvermindering geldt aldus zonder meer ook in jeugdstrafzaken, niettegenstaande het feit dat hierover in lagere rechtspraak soms anders wordt gedacht, getuige onder meer het gecasseerde vonnis van de Rechtbank Amsterdam (waarin de op zijn redelijkheid te beoordelen termijn maar liefst 34 maanden bedroeg, hetgeen een forse overschrijding van de redelijke termijn van zestien maanden betekende). De Hoge Raad is echter onverbiddeijk:

‘De Hoge Raad merkt [...] op dat het middel, op zichzelf terecht, sterke nadruk legt op het bijzondere karakter van het jeugdstrafrecht en op het grote belang van een voortvarende afdoening van zaken waarin het strafrecht voor jeugdigen is toegepast. [...] Dat belang van een voortvarende afdoening brengt evenwel niet mee dat de niet-ontvankelijkheid van het openbaar ministerie in de vervolging het rechtsgevolg zou moeten kunnen zijn van de dadeloosheid van de justitiële autoriteiten. Dit rechtsgevolg is zelfs niet passend en geboden indien sprake is van een aanzienlijke overschrijding van de redelijke termijn voor berechting en wordt ook niet dwingend voorgeschreven door de in de toelichting op het middel vermelde verdragsbepalingen. Mede gelet op andere dan in het middel genoemde belangen, bijvoorbeeld die van mogelijke slachtoffers, al dan niet in de hoedanigheid van benadeelde partij, is er onvoldoende reden om in zulke gevallen het openbaar ministerie zijn vervolgingsrecht te ontzeggen en niet te volstaan met een minder verstrekkend rechtsgevolg als strafvermindering of in voorkomende gevallen de in art. 9a Sr bedoelde schuldigverklaring zonder toepassing van straf of maatregel.’

Voorts oordeelt de Hoge Raad dat er in het licht van de verschillende betrokken belangen geen aanleiding bestaat de bestaande vuistregel dat jeugdstrafzaken – zowel in eerste aanleg als in hoger beroep – in beginsel binnen zestien maanden dienen te zijn afgedaan, aan te passen. Wel voegt de Hoge Raad daaraan toe dat ‘een zo mogelijk voortvarender afdoening onmiskenbaar gewenst is’.

HR 1 september 2015, ECLI:NL:HR:2015:2451 – Reikwijdte ondervragingsrecht

In zijn uitspraak van 1 september 2015 heeft de Hoge Raad zich uitgesproken over de reikwijdte van het ondervragingsrecht van verdachte. In deze zaak had het hof de zaak verwezen naar de raadsheer-commissaris voor het horen van getuigen, die de getuigenverhoren op zijn beurt afgelaste omdat de verdediging niet (tijdig) had voldaan aan de voorwaarde dat de te stellen vragen op voorhand aan hem moesten worden overlegd. Een verzoek tot het alsnog horen van deze getuigen werd vervolgens door het

hof afgewezen met de overweging dat ‘de verdediging in de gelegenheid is gesteld die getuigen te horen en van die gelegenheid geen gebruik heeft gemaakt’. Het middel klaagt over de afwijzing van dit verzoek. De Hoge Raad stelt dat in de overweging van het Hof besloten liggende oordeel dat het laten plaatsvinden van een door het Hof opgedragen getuigenverhoor afhankelijk mocht worden gesteld van het op voorhand overleggen van vragen, getuigt van een onjuiste rechtsopvatting.

Conclusie A-G bij de Hoge Raad 29 september 2015, ECLI:NL:PHR:2015:1996 – Prejudiciële vragen aan het HvJ EU over het recht op een raadsman bij het politieverhoor

Recentelijk concludeerde A-G Knigge dat de Hoge Raad gehoor dient te geven aan het verzoek in de cassatieschrijftuur om ingevolge artikel 267 VWEU prejudiciële vragen te stellen aan het Hof van Justitie van de EU over het recht op bijstand van een raadsman tijdens het politieverhoor en de reikwijdte van dit recht. In de onderhavige zaak is er immers sprake van de toepassing van Unierecht (het betreft een vervolging wegens kinderpornografie, strafbaar gesteld in art. 240b Sr welke strafbaarstelling de implementatie van Europese regelgeving vormt), terwijl niet kan worden gesproken van een zogenoemde *acte clair* of *acte éclairé*. De prejudiciële vraag dient ertoe duidelijkheid te verkrijgen over de vraag of aan de door artikel 6 EVRM gegarandeerde rechten, die op grond van artikel 6 VEU van rechtswege algemene beginselen van het recht van de Europese Unie vormen, een recht op aanwezigheid van een advocaat bij het politieverhoor kan worden ontleend. Aldus neemt de inmiddels al lang slepende kwestie over de vraag of reeds op dit moment – in afwachting van de implementatie van de daartoe strekkende richtlijn van de Europese Unie, die uiterlijk in november 2016 in nationale wetgeving dient te zijn omgezet – aanspraak kan worden gemaakt op rechtsbijstand tijdens het verhoor, mogelijk een nieuwe, interessante wending, maar dan richting Luxemburg. Eerst is evenwel de Hoge Raad aan zet.

Literatuur

Oraties

- M. Nelemans, *Verantwoord financieel strafrecht* (oratie Tilburg), Tilburg: Tilburg University 2015.

Proefschriften

- E.H.A. van Luijk, *Het schuldbeginsel in het Nederlandse strafrecht. Een verkenning aan de hand van de geschiedenis van het Nederlandse strafrecht, de kentekenaansprakelijkheid en het EVRM* (diss. Groningen), 2015.

Overig

- CBS, Raad voor de Rechtspraak en WODC, *Criminaliteit en rechtshandhaving 2014. Ontwikkelingen en samenhangen*, Den Haag: Boom criminologie 2015;
- M.J. Dubelaar e.a., *Alleen voor de vorm? Frequentie, organisatie en praktijk van pro-formazittingen*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2015;
- F. de Jong (red.), *Overarching views of crime and deviancy. Rethinking the legacy of the Utrecht School*, The Hague: Eleven International Publishing 2015;
- A.N. Kesteloo, *Strafbaarheid in de voorfase*, Deventer: Wolters Kluwer 2015;
- R. Kuiper (red.), *Toegang tot de rechter. Het symposium ter gelegenheid van het afscheid van Geert Corstens als president van de Hoge Raad gebundeld*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2015;
- C.M.B. Liedenbaum e.a., *Focus in de opsporing. Een onderzoek naar de implementatie en uitvoering van de maatregelen uit het Programma Versterking Opsporing en Vervolging en het Programma Permanent Professioneel tegen de achtergrond van het voorkomen van tunnelvisie*, Den Haag: WODC/Boom Lemma uitgevers 2015;
- E. Rassin, *De diagnostische waarde van bewijs*, Deventer: Wolters Kluwer 2015.